

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

KÍNA ÚJ ÖSSZHADERŐNEMI ERŐI SEBEZHETŐSÉGEINEK MEGÉRTÉSE

A SZERZŐRŐL: David Bickers ezredes az Egyesült Királyság Védelmi Minisztériuma kabinetirodájának védelempolitikai tanácsadója. A cikkben megfogalmazott megállapításai nem feltétlenül egyeznek a Védelmi Minisztérium véleményével.

FORRÁS: David Bickers: Understanding the Vulnerabilities in China's New Joint Force. 14. 10. 2021. Joint Force Quarterly 103, National Defense University Press. <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2808681/understanding-the-vulnerabilities-in-chinas-new-joint-force/>

Az elmúlt öt évben Kína végrehajtotta a Népi Felszabadító Hadsereg (NFH) radikális reformját. Ez a módosítás kiterjedt a stratégia, a haderőstruktúra és a technológia megváltoztatására, célja pedig egyértelmű: egy olyan összhaderőnemi erő létrehozása, amely képes „harcolni és győzni”.

A cikk az NFH reformját elemzi, és számba veszi Kína új összhaderőnemi haderejének sebezhetőségeit. Az első rész a Központi Katonai Bizottságban (KKB), az NFH legmagasabb szintjén bekövetkezett változásokat részletezi. A második az NFH szerkezetátalakítását tárgyalja, különös tekintettel az új Stratégiai Támogatóerőre (STE) és a hadszíntér szerinti átszervezésekre. A harmadik rész azokat az intézkedéseket tárja fel, amelyek megzavarhatják és legyőzhetik ezt az új haderőt az első és a második részben azonosított sebezhetőségek kihasználásával.

A cikk arra utal, hogy a megreformált Nemzeti Felszabadító Hadseregen belül négy kulcsfontosságú sebezhető pont lesz. Az első, hogy az összhaderőnemi erő erősen centralizált döntéshozatali rendszerrel rendelkezik, amely alkalmatlannak bizonyulhat a nagy hadműveletek vezetéséhez. A második, hogy a megreformált NFH törekedni fog a több műveleti tartományra kiterjedő műveletek integrálására a hadszíntér szintjén. A harmadik szerint a megreformált NFH képtelen lesz Kína erőit a globális érdekeinek megfelelően kivetíteni, fenntartani és irányítani. A negyedik sebezhetőség pedig az, hogy Kína nem rendelkezik érdemi műveleti tapasztalatokkal.

A Központi Katonai Bizottság (KKB) reformja és a döntéshozatal természete Kínában

Hszi Csin-ping, az ország elnöke, a KKP főtitkára, és ő vezeti a KKB-t is, így a döntéshozatal rendkívül centralizált, még a kínai tekintélyelvű normák szerint is. Válság idején a széttagolt rendszer jellemzően egy még centralizáltabb, autokratikusabb rendszerré alakul át, amely a tágabb ideológiai jellegű döntéshozatalt, a magas rangú pártvezetők határozott döntéshozatali

monopóliumát és a korábban az alárendelteknek biztosított mozgásteret szigorú korlátozását mutatja. A válságparancsnokság jellemzői: a Kínai Kommunista Párt (KKP) legfelsőbb vezetése által meghatározott szigorú prioritások, az állami média mozgósítása, valamint a sikeres végrehajtás érdekében a párt alsóbb szintjeire gyakorolt jelentős nyomás.

Az NFH és a KKP közötti kapcsolat szoros. A kínai nemzetvédelmi törvény értelmében az NFH inkább a KKP-hez lojális, nem pedig Kína alkotmányához vagy a központi kormányához. Az NFH tisztjei párttagok, és egyenruhás komisszárokból válogatott testület védi a KKP érdekeit. Bár az NFH nem közvetlenül felelős a belső biztonságért, de vállalta ezt a szerepet, amikor válságok léptek fel. Végső soron a haderő továbbra is a KKP utolsó védelmi vonala marad az instabilitás és a káosz ellen.

A Központi Katonai Bizottság egy integrált párt- és állami intézmény, amely meghatározza a védelmi politikát, békében és háborúban a legmagasabb szintű katonai vezetést biztosítja. A KKB létszámát Hszi 11-ről 7 főre csökkentette, eltávolította a haderőnemek parancsnokait, illetve átszervezték a főcsoportfőnökségeket. A szárazföldi erők a légierővel és a haditengerészettel egyenrangú haderő-összetevővé váltak.

Összességében a Kínai Kommunista Párt döntéshozatalának természete és a Nemzeti Felszabadító Hadsereghez való viszonya sebezhetőséget jelent. Először is, ez a központosított rendszer megbukhat a stratégiai összetettség legmagasabb szintjén. A legtöbb menedzsmentelmélet azt állítja, hogy a decentralizált döntéshozatal felel meg legjobban a komplexitásnak. A Kínával fennálló bármely konfliktusban arra kell törekedni, hogy maximalizálják azon stratégiai kihívások számát és változatosságát, amelyekkel a KKP-t a hatékony háborúkezelésében megzavarhatják. Az egyik megközelítés olyan intézkedések bevezetése, amelyek elősegítik a belső zavarkeltést, és arra kényszerítik a KKP-t, hogy az NFH figyelmét és erőforrásait a belső biztonság létrehozására összpontosítsa. Másodszor, a KKP és az NFH közötti bonyolult kapcsolat célponttá válhat. A kettőt külön entitásként kell kezelni, és célzott tevékenységgel fel kell bomlasztani a KKP és az NFH egységét, ezzel megszűnhet az egységes vezetés.

A hadszínterek strukturális és működési gyengeségei

Az NFH szervezetében jelentős változtatások történtek. A szárazföldi komponens lett a fő vesztes, mivel a haditengerészettel és a légierővel azonos haderőnemi szintre került. Szintén ilyen státuszba jutott a szárazföldi telepítésű, nukleáris és hagyományos tölteteket hordozó Rakétaerő. Létrehozták a Stratégiai Támogatóerőt (STE) is, amely magában foglalja a kibernetikát, az elektronikai harc erőit, valamint a hírszerzési, megfigyelési, felderítési és űrképességeket.

Az STE fontos betekintést nyújt arra vonatkozóan, hogy Kína hogyan fogja folytatni a jövőbeli hadviselést. Az első öbölháború amerikai tapasztalatai alapján az NFH felismerte az információs technológia kritikus fontosságát és annak összhaderőnemi kötelékbe történő integrálásának szükségességét. Az NFH elsősorban tengeri és légi műveletekre készül, de azokat a kibertérben, a világűrben és a teljes elektronikai spektrumban folytatott tevékenységekkel támogatja. Az STE biztosítja a hírszerzési, a célfelderítési és rakétaárvetési adatokat is a Rakétaerő számára, emellett támogatja az NFH erőket a Kelet- és a Dél-kínai-tengereken a tengeri és a stratégiai légibevetésekhez szükséges úralapú megfigyeléssel, kommunikációs műholdas összeköttetéssel, telemetrikus és navigációs adatokkal.

A Hszi Csin-ping által végrehajtott kínai reformok másik kulcsfontosságú célja, hogy az NFH teljesen összhaderőnemi erővé alakuljon át. A közös hadművelési parancsnoki

rendszer két szinten hozták létre: a KKB-nak felelős Összhaderőnemi Vezérkar (ÖHVK), amely a KKB-nak jelent, valamint a hét közigazgatási katonai körzet átszervezésével létrejött öt hadszíntér-parancsnokság. Míg korábban a parancsnoki jogkör az egyes haderőnemeknél volt, most ezeknél a hadszíntéri parancsnokságoknál van, a haderőnemek csak az adminisztratív feladatokért (például felszerelési és munkaerőkérdések) maradtak felelősek. Az összhaderőnemi jelleget hangsúlyozandó az öt hadszíntérparancsnoki posztból kettőt a későbbiekben nem a szárazföldi erők tábornokai töltenek majd be.

Az új összhaderőnemi hadszíntéri parancsnoki rendszer – elméletileg – harcészebbé teszi Kínát. Mindegyik hadszíntérnek van egy kijelölt elsődleges küldetése. A Keleti Hadszíntér felelős Tajvanért és a Kelet-kínai-tengerért; a Déli Hadszíntér a Dél-kínai-tengerért felel, és a délkelet-ázsiai országok irányában helyezkedik el; a Nyugati Hadszíntér Indiával és a közép-ázsiai szomszédokkal határos; az Északi Hadszíntér Korea határánál terül el; a Központi Hadszíntér feladata Peking védelme. A hadszíntér-parancsnokságok felelősek a képzésnek a lehetséges hadműveletekkel történő összehangolásáért.

A reformoknak elméletileg át kell alakítaniuk az NFH-t összhaderőnemi haderővé, növelniük kell a háborús készséget, valamint előtérbe kell helyezniük az űrben, a kibertérben és az elektromágneses területen végzett műveleteket. A valóságban a reform jelentős akadályokba ütközik. Az első az, hogy a klasszikus kínai tekintélyelvűség megghiúsíthatja a reformot. A kínai katonai stratégia átalakítására tett korábbi kísérletek elemzése azonban azt sugallja, hogy a siker biztosításához szükséges két legerősebb tényező – a konfliktus jellegének jelentős változása és az egységes KKP – a helyén van. Az elsőt az információs technológia kiemelt szerepe, a másodikat Hszi elnök központosított vezetése biztosítja. A második akadály a minden nagy szerkezeti változásnál jellemző szervezeti súrlódások. E feszültségek miatt a reformok megvalósítása évekbe telhet (egy elemző a 2030-as évet tartja reális célnak). Ez azt is bizonyíthatja, hogy az NFH-nak csökken az étvágya a támadó hadműveletekre a reform befejezéséig, amíg az új összhaderőnemi erő elnyeri bizalmát.

Még akkor is, ha ezeket a szervezeti akadályokat leküzdik, a megreformált NFH szervezeti sebezhetősége továbbra is fennáll. Az első ilyen, a szervezeti felépítés okozta sebezhetőség a hadseregnek az a képessége, hogy képes legyen hadszíntérszintű többdimenziós műveletek végrehajtására. Hadszíntéri parancsnokságokkal csak a szárazföldi erők, a haditengerészet és a légierő rendelkezik, míg a Rakétaerő vezetése és irányítása továbbra is erősen központosított, a KKB potenciálisan közvetlenül vezeti a hadszíntereken települő rakétadandárokat. A Keleti Hadszíntér parancsnoka például a Tajvan elleni hadműveletek végrehajtásához a szárazföldi, a haditengerészeti és a légi műveleteket tervezheti és vezetheti, de az űrben, a kibertérben és az elektromágneses spektrumban végzendő feladatokat össze kell hangolnia az STE-vel, a rakétaműveleteket pedig a Rakétaerővel kell koordinálnia. Ez a rendszer egy viszonylag rövid műveletnél működhet, de egy hosszán tartó, nagy intenzitású esetben aligha.

A második strukturális sebezhetőség az, hogy a megreformált NFH továbbra sem lesz képes nemzeti érdekeinek globális kiterjesztése során erőket kivetíteni, fenntartani vagy irányítani. Az ilyen érdekek száma és földrajzi hatóköre jelentősen megnőtt a Hszi elnök 2013 óta folytatott politikája miatt. Az NFH azonban nem rendelkezik azokkal az erőkkel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az erőkivetítés Kelet-Ázsiától távol is lehetséges legyen, bár a haditengerészet hajói megjelennek a távolabbi vizeken is. Évtizedekbe telhet, amíg az NFH-nak az Amerikai Egyesült Államok Haditengerészetével egyenrangú hordozó-csapásmérő támadóképessége lesz.

Az NFH nem tudta fenntartani a tengerentúli műveleteket, annak ellenére, hogy 2017-ben létrehozta Kína első tengerentúli katonai bázisát Dzsibutiban, hogy támogassa az Ádeni-öbölben

folytatott tengeri műveleteit. Ezen túlmenően vannak hiányosságai a stratégiai légi szállítási képességekben, ami korlátozza az erők bevetését nemcsak az országtól távol eső területeken, hanem az erők átcsoportosítását is a kínai hadszíntéri parancsnokságok közötti nagy belső távolságokon.

Az Amerikai Egyesült Államok Hadseregének meg kell tennie minden szükséges lépést a globális műveletek integrálására való képességének javítására; versenyelőnye az a képessége, hogy fenyegetheti Kína globális kötelezettségeit, amit fenn kell tartania.

A KKB által központosított és megtartott felelőségek száma egy újabb sebezhetőséget jelent. A reform végrehajtása után egy háborúban a KKB lesz a felelős a több hadszíntéren folyó műveletek vezetéséért és koordinálásáért, a Rakétaerő közvetlen vezetéséért, az STE képességeinek közvetlen irányításáért, a Rakétaerő és az STE képességeinek a hadszíntéri parancsnokságok közötti elosztásáért, valamint az országtól távol folyó műveletek irányításáért. Ha nem ruháznak át több felelőséget a hadszíntéri parancsnokságokra, akkor az azzal járhat, hogy a KKB jelentősen túlterhelődhet egy vertikálisan és horizontálisan is eszkalálódó konfliktusban.

A megreformált NFH sebezhetőségét tetézi, hogy nem rendelkezik összhaderőnemi műveleti tapasztalatokkal. Az NFH legutóbb 1979-ben harcolt egy komolyabb konfliktusban, amelynek során egy gyengébb vietnámi haderő legyőzött egy nagyobb kínai erőt. Az NFH-nak két módja van a tapasztalati bázis felépítésére a tényleges harcon kívül. Az első az igényes és reális összhaderőnemi kiképzés. Az NFH-gyakorlatok mérete, összetettsége és száma az elmúlt 10 évben nőtt. Nem világos azonban, hogy ez a növekedés mennyiben volt hasznos a képzettségi szint növelése szempontjából. Egy 2015-ös gyakorlaton például a különböző komponensek nem egymás mellett, egymás támogatva, hanem a szemben álló fél azonos komponenseivel harcoltak. Mindazonáltal az NFH kiképzési rendjének figyelemmel kísérése hasznos indikátora lehet az NFH összhaderőnemi jellege alakulásának megállapítására.

A Nemzeti Felszabadító Hadsereg mint összhaderőnemi erő megzavarása és legyőzése

Az Amerikai Egyesült Államoknak és más országoknak – amelyeket zavarja Kína tekintélyelvű természete – óvakodniuk kell egy erősebb és hatékonyabb NFH-tól. Az NFH jövőbeni veresége akkor következhet be, ha ellenfeleik most tesznek intézkedéseket a reformok jobb megértése és megzavarása érdekében, majd a rendszer több pontján célozzák meg a sebezhetőségeket.

Az NFH jobb megértése érdekében a hírszerzésnek figyelemmel kell kísérnie a válsággal kapcsolatos állami szintű döntéshozatal működését, alakulását. Meg kell határozni a KKP és az FNH között megjelenő ellentéteket azok későbbi kihasználása érdekében. Jobban meg kell érteni az NFH szervezetének alakulását, és különösen az Összhaderőnemi Vezérkar, a hadszíntéri parancsnokságok, az STE és a Rakétaerő közötti kapcsolatokat. Végezetül figyelemmel kell kísérni a kiképzési gyakorlatokat is, hogy nyomon követhető legyen az NFH összhaderőnemi erővé történő átalakulásának folyamata, valamint észre kell venni, ha művelet előkészítése történik Tajvan és a kínai tengerek irányában.

Számos módja van az NFH reformja megzavarásának. Az egyik annak megakadályozása, hogy az NFH elérje tervezett technológiai céljait. A technológia fejlesztése kritikus fontosságú a reform megvalósításához. A Nyugat számíthat arra, hogy az STE a feltörekvő technológiákat (mesterséges intelligencia, kvantum-számítástechnika és uralapú felderítés) használja ki erre a célra.

A Nyugat politikai döntéshozóinak és magánvállalkozásainak meg kell érteniük, hogy Kínában a polgári és a katonai szektor összeforrt, és ha a kínai magánvállalkozásokkal üzletelnek, akkor gyakorlatilag közvetve a Nemzeti Felszabadítási Hadsereggel üzletelnek. Az érzékeny nemzetbiztonsági területeken működő nyugati technológiai cégekbe irányuló kínai befektetéseket át kell vizsgálni és szükség esetén korlátozni kell. Azok a kormányok, amelyek nem rendelkeznek az ilyen intézkedések végrehajtásához szükséges jogszabályokkal, alkossák meg és haladéktalanul fogadják el azokat. Ezen túlmenően az amerikai hadseregnek gondoskodnia kell arról, hogy véletlenül se segítse az NFH-t szakértelmének fejlesztésében, még olyan jóindulatúnak tűnő ügyeken keresztül sem, mint a katasztrófaelhárítás vagy az evakuálási műveletek, nehogy az ilyen tudást agresszívebb célokra fordítsák.

A sikeresen megreformált Nemzeti Felszabadító Hadsereg – amelyet egy egyre erősebb állam támogat – hatékony harci erő lesz, de mint minden harci rendszernek, ennek is vannak gyengeségei, amelyek vereséghez vezethetnek. Kína új összhaderőnemi hadereje esetében a hadszíntérszintű parancsnoki rendszerhez delegált hatáskörök hiányos volta és a Központi Katonai Bizottság által megtartott magas szintű centralizáció jelentős sebezhetőséget jelenthet – fejezi be cikkét a szerző.

A HIBRID HADVISELÉS FEJLŐDÉSE: HATÁSAI A STRATÉGIÁRA ÉS A KATONAI HIVATÁSRA

A SZERZŐRŐL: Dr. Ilmari Käihkö a Svéd Védelmi Egyetem Biztonsági, Stratégiai és Vezetési Tanszékének hadtudományi docense, a finn védelmi erők veteránja.

FORRÁS: Ilmari Käihkö: The Evolution of Hybrid Warfare: Implications for Strategy and the Military Profession. 25. 08. 2021. The U.S. Army War College Quarterly: Parameters, Vol. 51, No. 3 (2021). <https://press.armywarcollege.edu/parameters/vol51/iss3/11>

A szerző a cikkében a hibrid hadviselés megjelenésétől a jelenlegi fejlődési szakaszáig osztja meg véleményét az olvasóval. Megállapítja, hogy a hibrid háború fogalma a katonai eszközök és módszerek hadműveleti szintű használatából a nem katonai eszközök stratégiai szintű felhasználásává vált a háború küszöb alatti szakaszának sötét zónáiban. A cikk áttekinti ezt az evolúciót, valamint annak a stratégiára és a katonai szakmára gyakorolt hatásait azáltal, hogy szembeállítja a hibrid háború fogalmának korábbi és jelenlegi használatát, továbbá emellett kritikus kérdéseket vet fel a politikai és a katonai szakemberek számára. Függetlenül attól, hogy a jelenséget hogyan hívják, a konfliktusok elmozdulnak a szűk katonai területről. Vajon mit jelent az erő alkalmazásától történő elmozdulás a katonai szakma számára, amely hagyományosan a halál és a pusztulás kezelésére és megoldására összpontosít?

A szerző kifejti, hogy Frank Hoffman 2005-ben James Mattisszel – aki később, Trump elnök alatt védelmi miniszter volt – közösen írt cikkében és a 2007-es elemzésében előre látta a „hibrid háborúk elterjedését”. Hoffman szerint az ilyen háborúk különböző módszerek és eszközök keverését jelentik, rendszeres, szabálytalan és bűnözői elemeket is magukban foglaló ötvözetet alkotnak a terrorizmussal, illetve az új technológiákkal. Az eszközök és a módszerek sokfélesége a jövőben várhatóan pozitív szinergiahatásokat eredményez majd a háborút folytatók számára. Ezenkívül a háborús módszerek és a komplexitás fokozódása fokozott veszélyt is jelent az érintettek számára.

Hoffman elképzelése a hibrid háborúról két ideális háborútípusra épült: a „szabályosra” és a „szabálytalanra”, amelyek egy hibrid változatba olvadnak össze. A két korábbi ideális típus mára már megkérdőjelezhető. Még a hidegháború is hideg maradt, mert mindkét szuperhatalom igyekezett elkerülni az eszkalációt, amely nukleáris összecsapáshoz vezethetett volna. A hidegháború kiváló példákat kínál a különböző katonai és nem katonai módszerek, illetve eszközök együttes alkalmazására, az ilyen kombinált felhasználás gyakorlatilag minden háborúban megtörténik.

A szerző következtetésében utal arra, hogy Geraszimov közismert, 2013 elején nyomtatásban megjelent előadásának célja az volt, hogy az orosz katonai szakértőket további gondolkodásra ösztönözze. Geraszimov logikus kérdéseket vetett fel: Mi a modern háború? Mire kell felkészülnie a hadseregnek? Hogyan kell felfegyverkeznie? Hosszú távon e kérdések megválaszolása határozza meg a fegyveres erők felépítését és fejlődését. Ehhez elengedhetetlen, hogy a katonai tervezők tisztában legyenek az erő alkalmazásának formáival és módszereivel.

Nehéz eldönteni, hogy Geraszimov kérdései vezettek-e az orosz tudósok vagy katonai szakemberek körében érdemi lépések megtételéhez. Felmerül a kérdés, vajon Nyugaton is szükség van-e egy Geraszimovra vagy valakire, aki felismeri, hogy a háború és a hadviselés megváltozott, és aki képes kutatásokat kezdeményezni ezekről és a kapcsolódó kérdésekről. Öt pontban foglalhatók össze a cikk következtetései, amelyekkel érdemes foglalkozni a jövőbeli vitákban: a fogalmak pontatlan meghatározása; az Oroszországhoz történő kötődés; a hibrid háborúról szóló elképzelések a szürke zónás konfliktus és a politikai hadviselés témájában; az ilyen jellegű katonai stratégia elégtelensége; végül a kérdés, hogy katonai szakma hogyan járulhatna hozzá legjobban a megvívásához.

Bár a hibrid hadviselés bekerült az akadémiai, politikai és nyilvános vitákba, még mindig gyakran teszi ezt egy rosszul meghatározott neologizmus képében. A hibrid háború olyan divatszó, amely szinte bármit jelenthet. A helyzet csak valamivel jobb a szürke zónás konfliktus esetén. A politikai hadviseléshez hasonlóan mindkét fogalom egyenlő a nagystratégiával. Bár ez a fajta fogalmi homályosság részben megmagyarázhatja e fogalmak népszerűségét politikai körökben, a kétértelműség akadályozza napjaink háborúinak és hadviselésének jobb megértését és végső soron a jobb politikát. Ez a kétértelműség sajnálatosnak és mindenekelőtt feleslegesnek tűnik.

A hibrid háborúról szóló legtöbb vita továbbra is Oroszország körül forog, mely a koncepciót tetteivel megvalósította. A hibrid háború és Oroszország közötti egyenlőségtétel hozzájárult ahhoz is, hogy nem volt sürgős megtanulni az ilyen típusú hadviselést; ha csak Oroszország vív hibrid háborút, akkor ellene csak védekezünk kell.

Korlátozott sikerünk a különféle eszközök kombinálásában két kérdést vet fel. Az első, hogy Oroszországnak hogyan sikerült elsajátítania ezt a fajta háborút? A második pedig, hogy korábbi kudaraink nem azt sugallják, hogy még sokat kell tanulnunk? Mindenesetre az aktív stratégiai kockázatok elvesztése miatt a *status quo* passzív védelmezői maradunk, nem pedig újnak a létrehozói. A helyzetet súlyosbítja, hogy korántsem biztos, hogy a passzív stratégia megvédheti-e érdekeinket.

A hibrid háború koncepciója Hoffman 2007-es írásának megjelenése után alakult ki. Mint azt későbbi megjegyzései is bizonyítják, koncepciója a művelési szintre fókuszált, és elsőbbséget adott a katonai eszközöknek – az erő alkalmazásának – egy olyan összefüggésben, amely egyértelműen háború volt. Az eszközök kevésbé nyilvánvalóak azzal a fejlett koncepcióval, amely közelebb kerül a Geraszimov-féle szürke zónás konfliktushoz, ahol a nem katonai eszközök dominálnak a háborús küszöb alatt. Végül soron felmerül az, hogy ez a fogalmi fejlődés talán csak a politikai hadviselés átkeresztelése. Az Oroszországot érintő

hibrid háborús eszmecserék tartalma nagyban hasonlít a hidegháborús vitákra, vagyis csak a kerék újrafeltalálása.

Függetlenül attól, hogy ezt a fajta konfliktust hogyan hívják, a hibrid háború azt sugallja, hogy a katonai eszközök elvesztették elsőbbségüket a politikai célok elérésében. Egyrészt az erőre támaszkodás drágábbá és ezért nehezebbé vált. Másrészt a háborúban kitűzött célokat nem a halállal és pusztítással, vagy annak fenyegetésével lehet a legjobban megvalósítani. A stratégiai elmélet szempontjából ezt a fejlődést úgy kell érteni, hogy hangsúlyozza a nagystratégiát, amely minden rendelkezésre álló eszközt alkalmaz a szűk katonai stratégia árán, amely a pusztító erőszakra összpontosít. Hasonló stratégiák alkalmazása, amelyek különböző katonai és nem katonai eszközöket akartak összekapcsolni Afganisztánban, lényeges kihívásokra utalnak. A legtöbb katonai szakember azonban egyetérthet abban, hogy a katonai eszközök önmagukban nem elegendők, ha alapvetően politikai problémákkal kell szembenéznük.

Ez azt sugallja, hogy nem kell leragadni Geraszimovnál és az orosz hadseregnél, amely úgy tűnik, alig mozdult el a harc megvívásának hagyományos módjától. Ha elfogadjuk azt a feltételezést, hogy napjaink konfliktusaiban a nem katonai eszközök alkalmazása aránytalanul jelentősebb a katonai eszközökénél, akkor ebből a logikából nem következik-e az, hogy a politikusoknak és a katonai szakembereknek foglalkozniuk kell ezzel a fejleménnyel?

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK A NATO-BAN: A SZÖVETSÉG ALKALMAZKODÁSA AZ ÚJ STRATÉGIAI PRIORITÁSOKHOZ

A SZERZŐKRŐL: Alexandra de Hoop Scheffer az Amerikai Egyesült Államokban székelő Német Marshall Alapítvány párizsi irodájának az igazgatója, a transzatlanti biztonsággal foglalkozó kutatási igazgató; Martin Quencez pedig ugyanott igazgatóhelyettes.

FORRÁS: Alexandra de Hoop Scheffer – Martin Quencez: The US in NATO: adapting the Alliance to new strategic priorities. NATO Defense College Policy Brief, No. 17, October 2021. <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=711>

A cikk szerzői cikkükben a NATO és az Amerikai Egyesült Államok viszonyának alakulását tárgyalják az új stratégiai prioritásokkal összefüggésben.

Véleményük szerint a 2021. júniusi NATO-csúcstalálkozón a szövetségesek megállapodtak abban, hogy „fellépnek Kínával szemben a Szövetség biztonsági érdekeinek védelme érdekében”, mivel „Kína kinyilvánított ambíciói és toladó magatartása rendszerszintű kihívásokat jelent a szabályokon alapuló nemzetközi rend és a Szövetség biztonsága szempontjából releváns területek számára”. Washingtonnak győzelmet jelentett, hogy az Amerikai Egyesült Államok szövetségi hálózatának sarokköveként a NATO elismerte a Kína által jelentett kihívást, és ezzel kiterjesztette a Szövetség túlnyomórészt transzatlanti fókuszát.

A 2021 tavaszán tett európai látogatása során Biden elnök jelezte, hogy „Amerika visszatért”, világos vízióval rendelkezik a Szövetséggel kapcsolatban, és kéri az európai partnerek támogatását. Az Amerikai Egyesült Államok elnökének az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkelye iránti újbóli elköteleződése abból az elvárásból indul ki, hogy a NATO foglalkozik országa jelenlegi és jövőbeli stratégiai aggályaival, azzal a biztonsági és a geopolitikai környezettel, amely az elmúlt húsz évben drámaian megváltozott. Kína, a technológiai

verseny, az éghajlatváltozás, a hibrid fenyegetések, illetve ezeknek a NATO-tagállamok politikai kohéziójára gyakorolt destabilizáló hatásai most az Amerikai Egyesült Államok stratégiai napirendjének középpontjában állnak. Ezek a prioritások újradefiniálják a Szövetség célját. Ebben az összefüggésben a 2022-ben bemutatandó új Stratégiai Koncepciója éppen ezeket a változásokat kívánja kezelni, különösen akkor, amikor a NATO az Afganisztán utáni korszakba lép.

A szerzők véleménye szerint az Amerikai Egyesült Államok a Szövetséggel kapcsolatban három célt fogalmaz meg. Rövid távon a Biden-adminisztráció arra törekszik, hogy újra felvegye a kapcsolatot a NATO-val, hogy együttműködjön a szövetségesekkel szerte a világon. Hosszabb távon a Szövetség csak akkor marad releváns az Amerikai Egyesült Államok számára, ha hozzájárul a Kínával szembeni stratégiai versenyhez. Végül Washington célja az, hogy folytassa a munkát a NATO-n belüli strukturális kérdések megoldása érdekében, mint például a tehermegosztás és a politikai kohézió, miközben új, a prioritásaihoz jobban illeszkedő partnerségi menetrendet dolgoz ki.

A cikk írói összefoglalva megállapítják, hogy a NATO továbbra is az Amerikai Egyesült Államok globális stratégiai prioritásai által formált „globális szövetség” marad, és továbbra is erősíti az együttműködést a „globális partnerekkel”.

A NATO jövője nagymértékben függ az Amerikai Egyesült Államok belpolitikájának alakulásától. A Szövetség hitelessége – és az 5. cikk garanciája – elsősorban Amerika Európa biztonsága melletti hosszú távú elkötelezettségéből fakad. Hosszú távon az a kockázat, hogy a NATO és az 5. cikk iránti amerikai elkötelezettség közvetlenül kapcsolódik Washington politikájának négyéves ciklusához, ami drámaian gyengítené a Szövetség hitelességét, valamint az amerikai vezetésbe vetett bizalmat.

A NATO fontosságának megőrzése az amerikai–kínai stratégiai verseny szempontjából

Az afganisztáni misszió lezárása a NATO számára egy korszak végét jelenti. A Szövetség történetének leghosszabb területén kívüli küldetése lehetővé tette Kína számára, hogy kiépítse katonai és gazdasági erejét. Egyértelmű jelzés, hogy Kelet-Ázsiában – a Dél-kínai-tengeren, Tajvanon és Észak-Koreában – a biztonsági kérdések egyre inkább a NATO látókörébe kerülnek, és a jövőben sem zárható ki a Szövetség e térségben meghozandó lépése vagy reakciója.

Az Amerikai Egyesült Államok érezhetően eltérő megközelítést alkalmaz Oroszországgal kapcsolatban, amely ország komoly kellemetlenségeket okozhat, éslák kezelésében. Az egyik prioritás az európai szövetségese segítése Európán belüli kínai katonai és kibertevékenységek elleni küzdelemben. A technológiai terület jelenti a Szövetség „új határát”, ahol a Kína által támasztott kihívásokat földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül mindenki érzi. Washington a NATO-t megfelelő platformnak tekinti az európai kapacitás növelésére ezeken a területeken és a transzatlanti együttműködés elmélyítésében. Azt is el akarja érni, hogy a Szövetség újragondolja képességszükségeit, hogy szükség esetén erősíthesse jelenlétét azokon a területeken, ahol az amerikaiak esetleg csökkenteni fogják kötelezettségeiket.

Ennek következtében a NATO 2021 februárjában 500 főről mintegy 4000 főre bővítette iraki kiképző misszióját. Ugyanebben a szellemben az európai haditengerészeteknek nagyobb erővel kell jelen lenniük a Földközi-tengeren és az Atlanti-óceán északi részén, mert Kína aktívabbá vált ezekben a régiókban.

Az Amerikai Egyesült Államok valószínűleg új együttműködési formákat fog előmozdítani a transzatlanti és a Csendes-óceánon túli partnerek között. Ezt a transzregionális megközelítést

a NATO és a kulcsfontosságú indiai–csendes-óceáni hatalmak közötti stratégiai párbeszéd, valamint regionális csoportosulások, például a Quad (Amerikai Egyesült Államok, India, Japán, Ausztrália) és a nemrégiben létrehozott AUKUS (Ausztrália, Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok) partnerségek révén lehetne megvalósítani. Washington egyik hosszú távú célja a különböző amerikai szövetségek és partnerségek integrációja olyan szereplők koherens koalíciójává, amelyeknek közös az érdekük Kína visszaszorításában. 2016 óta a NATO 2030 menetrendjének megfelelően a NATO politikailag egyre inkább elköteleződik négy ázsiai–csendes-óceáni partnerével – Ausztráliával, Japánnal, Dél-Koreával és Új-Zélanddal (NAC+4 formátum).

Az amerikai–kínai versengés transzatlanti nézeteltérésekhez is vezethet, és nemcsak a Kínával szembeni politikában, hanem a stratégiai és földrajzi munkamegosztásban is, ami hatással lehet a NATO hosszú távú kohéziójára. Sok európai ország továbbra sincs meggyőződve arról, hogy az Amerikai Egyesült Államok helyesen kezeli a Kína által jelentett kihívásokat, ugyanakkor az amerikaiakat továbbra is be akarják vonni az európai biztonságba. Valójában az európaiak megosztottak abban a kérdésben, hogy a NATO részt vegyen-e a Pekinggel folytatott nagyhatalmi versenyben. Az EU indiai–csendes-óceáni stratégiája (amely 2021. szeptember 16-án jelent meg) támogatja a „sokoldalú együttműködést Kínával”, amelynek célja, hogy egyensúlyt teremtsen „a közös érdekű kérdésekben folytatott együttműködésben [...] miközben visszaszorítja a Kínával fennálló alapvető nézeteltéréseket”. Ezzel szemben az AUKUS, a „következő generációs partnerség” létrehozása azt a törekvést jelzi, hogy Kínát a régióban tartásák.

Kreatív gondolkodás a strukturális problémák leküzdésére

A NATO alkalmazkodása a nagyhatalmi versenyhez Washington számára rövid távú prioritás. Ugyanakkor két strukturális és hosszú távú probléma továbbra is hatással lesz az Amerikai Egyesült Államok szövetségi szerepvállalására: a transzatlanti tehermegosztás és a közös értékek. Ahogy katonai doktrínáját és képességeit az indiai–csendes-óceáni térségre fókuszálva átalakítja, továbbra is arra fogja kérni az európai szövetségeit, hogy vállaljanak nagyobb felelősséget a biztonságért. Míg az európai biztonság melletti amerikai elkötelezettség szilárd, a kollektív védelem egyre inkább az európai képességekre fog támaszkodni – állítják a szerzők.

Néhány prioritás rövid távon nyilvánvaló, mint például a rakétavédelem és a tengeralattjárók elleni hadviselés. Az új kihívások – különösen a kiber- és űrkutatás – területén azonban középtávon új képességekre is szükség lesz. A mennyiségi mutatók, mint például a GDP 2%-ának védelemre költésével kapcsolatos ígéret, továbbra is fontos kérdés marad a tehermegosztásban, de Washington különösen odafigyel majd arra, hogy az európai szövetségesek milyen képességekkel erősítsék a Szövetség elrettentő erejét.

Emellett egy minőségibb megközelítés, a vezetés megosztása arra készítetné az európaiakat, hogy több felelősséget vállaljanak a NATO döntéshozatalában, miután átveszik a műveleti feladatok nagyobb részét. Ez lehetővé tenné a transzatlanti partnerek számára az átmenetet a tehermegosztástól a kockázatmegosztásig. Washingtonnak figyelembe kellene vennie az európaiak stratégiai érdekeit és komparatív előnyeit a legsürgetőbb kihívások kezelésekor, beleértve az indiai–csendes-óceáni térségben jelentkező kihívásokat is. Az afganisztáni kivonulás tapasztalatai, az azt megelőző konzultációk hiánya új érveket adtak az erősítendő európai döntéshozatali képesség hívei számára a Szövetségen belül (és azon kívül). Egy hiteles „európai pillér” létrejötte azonban a NATO-n belül kevésbé valószínű.

A közös értékek és a belső kohézió tekintetében más megközelítésre lehet szükség. A Biden-kormányzat az „értékalapú külpolitika” gondolatát hirdette, geopolitikai víziója pedig a demokráciák és az autokráciák közötti normatív versenyből fakad. Az Amerikai Egyesült Államok a NATO-t a demokratikus hanyatlás elleni küzdelem alapvető eszközének tekinti, és Washingtonnak foglalkoznia kell a Szövetségen belüli normatív megosztottságokkal, valamint a szövetségesek közötti belső kohézió gyengülésével. Washingtonnak meg kell találnia a megfelelő egyensúlyt az „értékkoalíció” eszméjének előmozdítása között, ugyanakkor kerülnie kell az olyan szövetségesek elidegenítését, mint Törökország és Magyarország.

A stratégiai újrakalibrálás felé

A NATO következő Stratégiai Konceptiója már kidolgozás alatt áll, miközben az Amerikai Egyesült Államok (és a Szövetség) a 9/11 utáni „terrorellenes háború” két évtizedét követően a stratégiai újrakalibrálás időszakába lép. Folyamatban van a Kínával folytatott többdimenziós versenyre történő összpontosítás, beleértve a katonai területet is. Az elkövetkező öt évben az amerikai vezetés egyszerre lesz válogatosabb, különösen az expedíciós erők külföldre telepítése tekintetében, a válságkezelést és a diplomáciát pedig kiszervezi az európai partnereknek és a regionális hatalmaknak azokon a területeken, ahol az Egyesült Államok úgy ítéli meg, hogy nincsenek létfontosságú érdekei. Ez különösen igaz lesz Afrikában, a Földközi-tengeren és a Közel-Kelet egyes részein.

Washington továbbra is befektet a szövetségekbe, előnyben részesítve az *ad hoc* és rugalmas kereteket, különösen az indiai–csendes-óceáni térségben (mint azt az AUKUS példája is mutatja), miközben transzregionális együttműködési formátumokat fejleszt a Csendes-óceán és az Atlanti-óceán között. Ebben az átalakulásban a NATO mindaddig fontos eszköz marad az Amerikai Egyesült Államok számára, amíg az Kínát és a technológiai innovációt helyezi előtérbe – zárják mondanivalójukat a szerzők.

PARTNEREK SZERTE A VILÁGON ÉS A NATO STRATÉGIAI KONCEPCIÓJA

A SZERZŐRŐL: Gorana Grgić 2021 márciusa és júliusa között a NATO Védelmi Akadémia munkatársa, valamint a Sydney-i Egyetem Kormányzati és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékének és az Amerikai Egyesült Államok Tanulmányi Központjának oktatója.

FORRÁS: Gorana Grgić: Partners Across the Globe and NATO's Strategic Concept. NATO Defense College, Policy Brief, No. 16, October 2021. <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=710>

A Szövetség átalakítására irányuló közelmúltbeli törekvés az új Stratégiai Konceptió és a NATO 2030 jelentés alapjainak lefektetésében testesül meg, amely arra szólítja fel a Szövetséget, hogy politikailag aktívabbá és globálisabbá váljon, valamint megerősítse katonai erejét. Ennek az erőfeszítésnek a reflektorfényébe kerülnek a NATO globális partnerségei, amelyek jelenleg Afganisztánt, Ausztráliát, Irakot, Japánt, Kolumbiát, a Koreai Köztársaságot, Mongóliát, Pakisztánt és Új-Zélandot foglalják magukban.

A szerző a tanulmányában felméri a NATO partnereinek értékét szerte a világon az új biztonsági kihívások tükrében, és azzal érvel, hogy a *status quo* megőrzése a globális partnerségekkel szemben nem tanácsos, mivel ez összeegyeztethetetlen a változó stratégiai célokkal. A szerző azzal érvel, hogy a Szövetségnek két lehetősége van. Először is átdolgozhatná a PAG (*Partners Across the Globe* – partneri, de formálisan nem NATO-államoknak fenntartott szövetségi program) kategóriáit, és megkülönböztethetné azokat a partnertípusokat, akikkel mélyebb együttműködést tud kialakítani. Ez ugyanis azt jelentené, hogy az ázsiai–csendes-óceáni négyeket (Ausztrália, Dél-Korea, Japán, Új-Zéland) intézményesített csoporttá emelnék. Alternatív megoldásként a NATO megszüntethetné a meglévő globális partnerségi nomenklatúrát, és megtarthatná a partnerségeket rugalmasan és kérdés-specifikusan. Így követhetné a „NATO 30+n” modellt, amely a különböző kérdésekben magában foglalná az együttműködést a partnerek meghatározott csoportjával.

A szerző részletesen elemzi a világszerte jelen lévő partnerországok és a NATO összefüggéseit, és megállapítja, hogy az elmúlt évtizedben a Szövetség globálisabbá tételére irányuló törekvések főként operatív kényszerekből fakadtak. Az olyan előnyök ígérete vezérelte, mint a nagyobb hozzájárulás a NATO-műveletekhez, az interoperabilitás, a nagyobb politikai legitimitás és a kereskedelmi érdekek. A globális partnerek számának növekedésével ezeknek az erőfeszítéseknek egy részét „véletlen stratégiának” tekintették.

Ezen a ponton a NATO partnerségi csoportja középutat foglal el a NATO-tagállamok és a kapcsolattartó államok között, más kezdeményezésekkel együtt, mint például az Euro-atlanti Partnerségi Tanács (EAPC), a Békepartnerség (PfP) országai, a Mediterrán Párbeszéd (MD) és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés (ICI) fóruma. Ezek a megállapodások az 1990-es évek bővítésének és a 2000-es évek működési kényszereinek maradványai, amelyek közül néhány lényegében megszűnt.

A NATO 2014-ben elindította a Partnerségi Interoperabilitási Kezdeményezést (PII), hogy javítsa a partnerek NATO által vezetett műveletekhez, küldetésekhez történő hozzájárulásának minőségét. Ennek keretében a program további együttműködési lehetőségeket kínál hat ország számára, ezek: Ausztrália, Finnország, Grúzia, Jordánia, Svédország és Ukrajna.

A NATO tisztviselői azt állítják, hogy nincs hierarchia a partnerek között. Jelenleg a partnerség inkább átfogó kategóriaként működik, semmint átfogó együttműködési platformként azon partnerállamok számára, amelyek nem illeszkednek a Szövetség közvetlen partnerségi csoportjaiba. Eltekintve az ázsiai–csendes-óceáni négyek (Ausztrália, Dél-Korea, Japán, Új-Zéland) között kialakulóban lévő koordinációtól, ez valóban államok három kontinensen átívelő eklektikus keveréke, amely jelentősen eltérő képességeket és kompatibilitási szinteket kínál a NATO céljainak eléréséhez.

A cikk írója szerint a jelenlegi stratégiai gondolkodásmódra tekintettel úgy tűnik, hogy a Szövetség globális megközelítése és kihívásai előtérbe kerülnek, ezért a NATO-nak át kellene értékelnie globális partnerségi megállapodásait.

Míg a NATO továbbra is egy transzatlanti szövetség marad, amely erre a geostratégiai területre összpontosít, a kihívások különböző értékelései kétségtelenül megkövetelik a partnerek relatív értékének mélyebb vizsgálatát. A Szövetség bevallott biztonsági és politikai érdekei alapján nyugodtan feltételezhető, hogy az új Stratégiai Konceptió Oroszországot továbbra is az euroatlanti biztonságot fenyegető tényezőként értékeli, Kínát pedig stratégiai kihívásként fogják ábrázolni, tekintettel növekvő hatalmára és befolyására.

Ez azt jelenti, hogy egyre inkább elismerik, hogy a partnerállamoknak nagyobb szerepük van egy egységesebb front felépítésében, válaszul azokra a tevékenységekre, amelyek

gyakran a transzatlanti térségen kívülről származnak, viszont jelentős negatív következményekkel járnak a térség számára. A meglévő és a potenciális partnerségek értékének megállapítása érdekében indokolt a NATO stratégiai jövőképéről, illetve a közép- és hosszú távú kihívásairól szóló nyilatkozatokból és dokumentumokból származó kritériumok alapján történő értékelés.

A szerző szerint a partnerországok értékelésének kritériumai közé tartozik a partnerállam hajlandósága a NATO új Stratégiai Konceptiójának elfogadásához, különösen, ha az a Kínával szembeni álláspontjával kapcsolatos; potenciális hozzájárulásuk a NATO által a legfontosabbnak tartott kérdésekben; és politikai alkalmasságuk.

Hajlandóság

Az egyre versenyképesebb nemzetközi rendszerben, ahol a törésvonalak a *status quo* és a változást akaró hatalmak között egyre világosabbá válnak, a NATO-val meglévő partnerségi viszony egyértelmű jelzést jelent. Egy ország nagyobb valószínűséggel hajlandó partnerállammá válni vagy partnerséget fenntartani a NATO-val, ha biztonsági és politikai céljai összhangban vannak a Szövetség céljaival. A hajlandóság elemzése a kontextuális tényezők mélyebb megértését igényli – a történelemtől és a kultúrától kezdve a kétoldalú kapcsolatok és a belpolitika bemutatásáig.

Hozzájárulás

A NATO-tisztviselők folyamatosan azt kommunikálják, hogy egy partner potenciális hozzájárulása jóval túlmutat a katonai képességein. Összességében egy ország relatív katonai képességeinek értékelésekor nemcsak a katonai erő típusát, mennyiségét és minőségét kell figyelembe venni, hanem annak alkalmazási képességét is. A potenciális hozzájárulás értékelésének ki kell terjednie a partner diplomáciai erejére, tapasztalatára és szaktudására a felmerülő biztonsági kérdések kezelésében, valamint az infrastruktúrájára és földrajzi elhelyezkedésére.

Megfelelőség

A partnerekkel meglévő kapcsolat megfelelése végső soron kockázatértékelési gyakorlat. A partnerség kockázatot jelent a Szövetség és a partner számára egyaránt. Előbbi szemszögből a kockázatnak többféle típusa létezik: az erők kockázata, a politikai kockázat és a rezsim kockázata.

Felvetődik a kérdés, hogy a NATO stratégiai víziójához nem teljesen igazodó partnerek hajlandóak-e továbbra is együttműködni a Szövetséggel, valamint a NATO hajlandósága és képessége arra, hogy fokozottabb együttműködés felé terelje őket.

A másik lehetőség, hogy elfordulnak a PAG-tól, és a „NATO 30+n” modellnek adnak helyet, ahol az „n” jelentése „bárki, akit érdekel”. Ez a fajta együttműködés előnyös lehet a széles körű koalíciók létrehozására egy-egy adott problémakör esetében, de szervezeti oldalról munkaigényesebb, és nem lehet ilyen helyzetben kihasználni az egységesített eljárásrendszert.

A KATONAI SZAKÉRTŐ ÉRTÉKELTE AZ OROSZ HARCKOCSIKRA SZERELHETŐ „VÉDŐELLENZŐK” HATÉKONYSÁGÁT

FORRÁS: Александр Люблинский: Мураховский оценил эффективность „защитных козырьков” на российских танках. 29. 11. 2021. ПОЛИТИКА СЕГОДНЯ. <https://polit.info/563059-murakhovskii-ocenil-effektivnost-zashitnykh-kozyrkov-na-rossiiskikh-tankakh>

A modern orosz harckocsiknak nincs szükségük további védelemre a török gyártmányú Bayraktar típusú drónokkal vagy az amerikai Javelin hordozható rakétarendszerekkel szemben.

Ezt Viktor Murakovszkij katonai szakértő nyilatkozta, kommentálva a számos külföldi médiában megjelent értesülést, miszerint az orosz T-72 típusú harckocsik tornyaira speciális „védőellenzőket” szerelnek fel. Az üzeneteiket fényképekkel és videókkal kísérelő nyugati újságírók szerint ezekre a védőeszközökre azért van szükség, hogy megvédjék az orosz katonai járműveket a Javelin páncéltörő rakétarendszerektől és a török Bayraktar drónoktól.

Viktor Murakovszkij azonban megjegyezte, sem a fentebb említett eszközök, sem más nyugati modellek – amelyeket az ukrán fegyveres erők kaptak – nem jelentenek komoly veszélyt az orosz harckocsikra, mert az Oroszországi Föderáció fegyveres erői erős légvédelmi rendszerekkel rendelkeznek. A katonai szakértő kétesnek nevezte a nyugati újságírók kijelentéseit, megjegyezve, hogy a valóságban az ellenséges erőkkel történő találkozásokor nincs értelme nagy reményeket fűzni a „védőellenzőkhöz”. Csak egy fejlett, integrált és többlépcsős légvédelem, elektronikai hadviselés és a sokoldalú harctámogatás képes létrehozni a harckocsik teljes értékű védelmét a drónokkal szemben.

A harckocsik védelmére Murakovszkij szerint a leghatékonyabb eszközök a 902B Tucsa (Felhő) típusú füstgránátok, amelyek elrejtetik a páncélozott járműveket szinte minden ellenséges rendszer elől. Ezzel a kijelentéssel egyetért Alekszandr Jermakov, az Orosz Nemzetközi Ügyek Tanácsának szakértője is, aki arra is rámutatott, hogy a török Bayraktar drónok „lassú és észrevehető célpontok” az orosz légvédelmi rendszerek számára.